

חינוך החשיבה

אסופת מאמרים בחשיבה לשנת 1995

מכון ברנקו וייס
לטיפוח החשיבה

משרד החינוך, התרבות והספורט
המנהל הפדגוגי
האגף לתכניות לימודים

יורם הרפז
רחלי יפה, מיכל רכלבסקי, הילה גת
עמוס אלנבוגן
הילה גת

עורך:
עריכה ממוחשבת:
איורים:
הפקה:

אין להעתיק, לשכפל, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע או להפיץ
ספר זה או קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי, אלקטרוני, אופטי,
או מכני (לרבות צילום והקלטה) ללא אישור בכתב מהמוציא לאור

© 1996
כל הזכויות שמורות
למכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה
ת.ד. 648, ירושלים 91006

לוחות והדפסה: צ. בן-צבי - הפקות בע"מ
נדפס בישראל

הנהלת המערכת

תוכן העניינים:

הנהלת המערכת

הקדמה

הנהלת המערכת

תשעת היסודות של החינוך של חשיבה
דיוויד פרקינס ורוברט סווארץ.

עלון מס' 1

הנהלת המערכת

1	דבר המערכת
3	דיוויד פרקינס, יצירת תרבות של חשיבה
5	קרול אוייד וקרול טבריס, חשיבה ביקורתית ויצירתית- במקרה של אהבה ומלחמה
14	אדוארד דה-בונו, קטעים מהספר "אני צודק- אתה טועה"
19	פעילויות המכון

עלון מס' 2

הנהלת המערכת

1	דבר המערכת
2	דיוויד פרקינס, המבנה של האינטליגנציה הנלמדת
4	דיוויד פרקינס, אינטליגנציה נלמדת ונטיות חשיבה
7	איריס לוין, השפעת למידה בבית-הספר על כישורי חשיבה ולמידה כלליים
9	איריס לוין, התפתחות וטיפוח אוריינות בגן הילדים
10	אידיט אקרמן, למידה באמצעות תכנון/תכנון באמצעות למידה
11	אידיט אקרמן, התנסות ישירה ומתווכת-תפקידה בהוראה
12	סידני שטראוס, צמיחה בהווירוסטית בצורת U : השתמעויות בנוגע למה שאנו חושבים אודות חשיבה של ילדים
14	סידני שטראוס, כיצד חושבים מורים שילדים חושבים
16	דן זכאי, האם בטחון עצמי מזיק לפתרון בעיות?
17	רוברט סווארץ, מיזוג חשיבה ביקורתית ויצירתית בתכני ההוראה
19	רוברט סטרנברג, תיאוריית ההשקעה של חשיבה יצירתית
21	רוברט סטרנברג, משטר עצמי נפשי : תיאוריה של סגנונות למידה וחשיבה
26	גדעון ונר, חשיבה על חשיבה באמצעות חידות

הקדמה

הרבעון **חינוך החשיבה** נולד במכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה לפני כשנה, ומטרתו היא להביא בפני קוראיו מאמרים מתורגמים נבחרים (ובשלב מאוחר יותר גם מאמרים מקוריים של מחברים מקומיים), העוסקים בהיבטים שונים של החינוך לחשיבה.

החינוך לחשיבה הפך בשנים האחרונות לתחום עיוני ומעשי מובחן ופורח, הזוכה לתמיכה ולהשפעה ניכרות בארצות הברית ובארצות אחרות. את צמיחתו המהירה ואת פוריותו של תחום זה ניתן לייחס לגורמים רבים. נציין גורם אחד מרכזי: המהפך במעמדו של הידע בחברה של ימינו. מהפך זה מתבטא בשלושה אופנים הקשורים זה בזה: התפוצצות הידע (הידע מכפיל את עצמו בפרקי זמן קצרים), יחסיות הידע (הידע נתפס כחסי למסגרות התייחסות שונות) וכלכלת הידע (הידע כיאוצר טבעי עיקרי של התעשייה המתוחכמת). המשמעות החינוכית של מהפך משולש זה במעמדו של הידע היא, שלא ניתן ללמד את כל, רוב או עיקר הידע האנושי; שאין גוף ידע מקודש שהכרחי לשנן ולזכור; שהתעשייה המתוחכמת זקוקה לעובדים המסוגלים לייצר ידע ולייצר על בסיס ידע. כל זה מסתכם בציווי החינוכי: **חינוך לחשיבה**.

מטרת החינוך לחשיבה היא פיתוח חשיבה איכותית - חשיבה יצירתית, חשיבה ביקורתית, חשיבה מאורגנת ותכליתית - לצורך הכנה לחברה בעלת כלכלה חכמה ודינמית, לצורך הפנמה של ערכי תרבות ספקנית ופתוחה ולצורך מיצוי הפוטנציאל האנושי של כל לומד.

מכון ברנקו וייס ממקד את מאמציו במימוש מטרה זו בשלושה ערוצים נפרדים: **בהוראה ישירה של חשיבה** - הקניית מיומנויות חשיבה מוגדרות במסגרת תוכנית לימודים נפרדת; **בגישת המיזוג** - הקניית מיומנויות חשיבה מוגדרות במסגרת תוכנית הלימודים המקובלת (מה שמעשיר את תוכנית הלימודים ומייעל את רכישת מיומנויות החשיבה. על הוראה ישירה של חשיבה ועל גישת המיזוג ראו להלן במאמר מצורף של ד"ר פרקינס ור' סווארץ, "תשעת היסודות של החינוך לחשיבה"); **ב'קהילת חשיבה'** - מסגרת של הוראה ולמידה המכוונת ליצירת מעורבות בחשיבה על אודות הנושאים הנלמדים ובאמצעותם. כאשר ערוצים אלה ישולבו במסגרת בית-ספרית אחת - **בבית-ספר חושב** - ישיג החינוך לחשיבה את מלוא השפעתו, ויכשיר את לומדיו אל המאה הבאה.

ברצוני להודות לאנשי משרד החינוך, התרבות והספורט, ובעיקר למנכ"ל דר' שמשון שושני ולראש האגף לתוכניות לימודים מר משה אילן, על סיועם ועידודם; לעורכי העלון **חינוך החשיבה**, לעורך העלון מר יורם הרפז ולחברי המערכת: רחלי יפה, מיכל רכלבסקי והילה גת; להוגים בעלי השם העולמי של החינוך לחשיבה המציעים לנו את מאמריהם ומנחים אותנו ברעיונותיהם; ולעובדי המכון המסורים הטורחים כל אחד בהתאם לתחומו על קידום החינוך לחשיבה בבתי-הספר שלנו.

דר' דן שרון

מנהל מכון ברנקו וייס